

A prepaus de...

La Preïstoria, una istòria longa que non sai...

A la pagèla del temps, nòstra istòria pòt semblar una gota d'aiga dins un ocean se la comparam a la Preïstoria, que comencèt fa quatre o cinc milions d'annadas e s'acabèt al moment de l'invencion de l'escritura (fa aperaquí 5 000 ans).

Lo camin es long entre los primièrs ominideus d'Africa, pròches dels grands monards, que començavan de marchar sus doas cambas (aquò se ditz : la bipedia) e talhavan grossièrament la pèira... fins a nòstres ancessors dirèctes, los Homo sapiens.

Aquò's eles que s'installèron en Euròpa, fa gaireben 40 000 ans. Vivián a la començança de la caça e de la culhida. Estent que se desplaçavan sovent per seguir los tropèls de bèstias sauvatjas, bastissian d'abrics simples (de tendas de pèls e de rama). Aquel periòde se ditz : lo Paleolitic (lo primièr raconte del libre « Lo pendentin de Kihia » li es consagrat).

Aquò's pas que aperaquí 8 000 ans abans nòstra èra que debuta lo Neolitic, es a dire lo moment ont l'òme ven sedentari. Se recampa en vilatges, inventa l'agricultura e l'elevatge.

Fabre a l'edat del bronze (4000 ans abans nòstra èra)

Aquò provòca un creis espectaculars de la populacion puèi que la noïridura ven mai rica e mai abundosa. Amb l'invençion dels primièrs metalls (lo coire fa 6 000 ans, puèi lo bronze e lo fèrre), se dintra dins la civilizacion de l'òme modèrn (lo segond raconte del libre, « Ayo », se debana a aquel moment de grand cambiament de la Preistòria).

Nota Bene : En Preistòria, las datas que donam son totjorn aproximativas. De fach, las causas se son pas passadas de pertot parièr al meteis temps. I a uèi encara dins lo mond de pòbles que vivon a la faïçon dels caçaires culheires e conoisson pas l'escritura (dins lo desèrt del Kalahari per exemple).

L'art de la Preïstòria

La descobèrta en 1940 de la bauma de Las Caums per de manits es estada un estabosiment per los preïstorians. Nòstres ancessors, que fins ara se los èran imaginats coma de brutassas ocupadas solament a caçar per sobreviure, nos avián laissat un testimoniatge artistic espantós: de centenats de retraches d'animals qu'èran tan polits qu'aquò vos leva l'alèn.

Après Las Caums (vièlha de 17 000 ans) se repertorièt a quicòm pròche 200 baumas paleolíticas asornadas, e se donèt lo nom d'Art Parietal a aqueles caps d'òbra de la Preïstòria.

Mai pròche de nautres (en 1991 e 1994) i aguèt las descobèrtas esterlucantas de las baumas Cosquer (-27 000 ans) e Chauvet (-31 000 ans) que faguèron remontar encara mai luènh dins lo temps l'espelison d'un art de la Preïstòria.

Mas aquel art se resumís pas a las pinturas rupestras. S'ès descobèrt sus de parets de pèira fòrça de gravaduras, e tanben tot còp d'escalpraduras (coma la celèbra frisa d'Angles-sur-l'Anglin). Se tròba tanben dins los furgs fòrça d'objèctes decorats (calhaus pintrats, propulsors escalprats de motius d'animals, colars de clauvissas, pendentins e autres elements de beluras).

E tot aquò's pas que çò que lo passatge del temps a plan volgut nos deixar. A pogut tanben existir un art sus de supòrts desapareguts, ailàs! (teissits, fusta, e.c.a...).

Nòstres ancessors avián, ne cal pas dobtar, la sentida de çò qu'ès bèl!

Las técnicas empleadas per los pintors de la Preistòria

Abans de realizar lors òbras, començavan per esgrincelar un esbòç amb de peirard. Puèi pausavan un plan de color e fin finala traçavan los contorns e los detalhs que volián metre en valor.

Los pigments de color qu'emplegavan èran d'origina minerala o organica: l'òcra (qu'es una varietat d'argila) per colorar de roge, de brun o d'òcre, lo bioxid de manganèsi o lo carbon mineral per de marcas en negre.

Pintravan en se servissent de lors dets o de pincèls en fibras vegetalas e pelses d'animals. Per expandir plan las colors, utilizavan tanben de tampons de pèl de borra.

De còps se servissián amb fòrça de biais del relèu de las paretz per crear de volums e d'efièches de perspectiva.

Bison de la bauma de la Covaciella (Espanha)

Las religions de la Preistòria

Quora se descobriguèron las baumas asornadas, los preïstorians foguèron butats a envisatjar la question que i aguèsse agut un sentiment religiós a la Preistòria. Se nòstres ancessors son estats dessenhàr de frescas animalières dins las fonzors reculadas de las baumas, aquò aviá de segur un sens simbolic. E mai benlèu fasián aquí de cerimoniás ont la tribú omenatjava de dieus o imprincipiava los adolescents a de rituals secrèts.

Lo grand preïstorian Jean Clottes es estat lo primièr que faguèt lo ligam entre aquel art parietal e los rituals chamanics coma los que se fan encara en cò d'unes pòbles de caçaires culheires de Siberia, d'Amazonia, o d'Àfrica Negra.

Lo chamanisme es un dels crèires mai ancians de l'umanitat. Afortís que i a dos mondes: aquel ont vivèm, e un mond invisible ont vivon los Esperits dels mòrts e los Esperits de las bèstias.

Lo chaman es un fachilhièr qu'a lo poder de dintrar en comunicacion amb los Esperits per trobar la solucion a de problèmas que se pausan dins nòstre mond visible (malautiás, carestia, caça, e.c.a).

Se pòt pensar que los retraches d'animals permetián al chaman de dialogar amb lors Esperits. Mas de segur tot aquò es pas que de suposicions!

De qué manjavan a la Preistòria ?

Al Paleolitic, l'òme viviá de la caça e de la culhida. De fach, manjava tot çò de manjadís que trobava : de bèstias que caçava, de fruches, de granas, mas tanben de rasics, d'aglands, de clauvissas, de cagaraulas...). Li fasiá pas cap de laguis tanpauc de manjar de carronhada de bèstias mòrtas, que de còps que i a la caliá prene als animals predators.

Al Neolitic, l'òme veguèt que quora semenava de grana podiá aver de culhidas regularas. Venguèt cultivator de blat, d'òrdi, de segal, de lentilha, de peses... Se metèt tanben a abalir de bèstias sauvatjas que domesticava : de fedas, de cabras, de pòrcs qu'èran estats d'en primièr de singlars, e de buòus qu'èran los felens dels auròcs sauvatges.

Aital la mangisca venguèt mai abondosa e mai regulara, e la poblacion cresquèt fòrça.

L'invençion del metal (lo coire e lo bronze)

Lo coire es estat un dels primièrs metalls que foguèron produches per los fabres de la Preistòria (4 000 ans abans nòstra èra). Sa descobèrta es estada, probable, deguda a l'asard. Un òme metèt dins un fuòc una pèira de malaquita (que dedins i a de carbonat de coire) e se mainèt qu'aquò fasiá de pèrlas de metal. E de segur calguèt d'annadas per melhorar las tecnicas e engimbrar una metalurgia vertadièra ont se fa colar lo metal dins un mòtle.

Se sap ara coma fasián dins las minas mai ancianas de la Preistòria. La meniera èra traçada de la ròca, sovent en traucant de potz que seguissían la vena de metal. Èra puèi triat e trissat e lo fasián còser dins un forn que semblava una farga. Se recuperava puèi çò brutlat e se tornava triar e lavar, e se ne gardava solament los noduls de coire. Aqueles noduls, caufats tornarmai a 1 000 °C, fondían e aquò fasiá de metal liquid que se pòt far colar dins de mòtles.

Mai tardièrament, 2 000 ans abans nòstra èra, los primièrs fabres aguèron l'idèa d'apondre d'estam al coire e aquò faguèt lo bronze qu'es un aliatge mai dur que lo coire.

Ponhal de bronze

Bracelet de bronze

Rasor de bronze

Destral de bronze

Fin finala (800 ans abans nòstra èra) capitèron d'inventar lo fèrre, que cal per aiçò de forns mai perfeccionats ont la temperatura pòt pojar fins a 1 500 °C. Èra ja la fin de la Preistòria e lo començament de l'istòria ...

Lo fuòc

Las mai ancianas traças de fuòcs alucats per l'òme que se son retrobadas son vièlhas de 400 000 ans. Mas se sap pas cossí los òmes aprenguèron a far de fuòc.

A la debuta, se serviguèron sai que benlèu de brasas caudas vengudas d'incendis naturals alucats per lo fólzer e faguèron pas que gardar de longa aquel fuòc. Aquò lor permetiá de se caufar, de s'aparar de las bèstias fèras, e de manjar una noiridura cuècha, qu'es mai gostosa e que se digerís melhor.

Engimbrèron puèi de biaisses per far nàisser lo fuòc.

Un dels mai ancians es de far virar rapidament entre las doas mans un baston de lenha dura aponchelat sus una pichona pòst de lenha fibrosa. A bèles paucs aquela lenha s'escaufa e se vei aparéisser de brasas. En alenant dessus, se pòt botar lo fuòc a de palha o a de fuèlhas secas.

Se crei sovent que los òmes de la Preistòria tustavan tanben dos peirards un contra l'autre. Es pas vertat. Per far nàisser una beluga capabla de far de fuòc cal tustar un peirard contra una pèira ferrosa (de marcassita o de pirita).

Quora en 1991 se retrobèt, dins la glaça dels Alps, Otzi, un òme momificat dempuèi 5 000 ans, se poguèt veire qu'aviá amb el tot çò que cal per alucar de fuòc: de peirard, un tròç de pirita, e d'esca. L'esca es un camparòl que buta sus de marcs d'arbres e que sas fibras son fòrça inflamablas.